

Medine Sivri, Paul Eluard ve Nazım Hikmet'te Renklerin Dili Şiirde Renkler Açısından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım, Kanguru Yayınları, ISBN: 978-9944-146-29-6, Şubat, 2008, 341 sayfa.

 Arş. Gör. Dr. Sudan ALTUN
Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dili ve Edebiyatı ABD., Kars, Türkiye,
sudancetinkaya2010@hotmail.com

 Öğr. Gör. Halil ÖZDEMİR
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karşılaştırmalı Edebiyat ABD., Eskişehir, Türkiye,
halil@siirt.edu.tr

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 29.09.2021

Kabul/Accepted: 13.12.2021

Sayfa/ Page: 231-236

 ijof.1001810

Atıf/Citation: ALTUN, S., ÖZDEMİR, H. (2021). Medine Sivri, Paul Eluard ve Nazım Hikmet'te Renklerin Dili Şiirde Renkler Açısından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım, Kanguru Yayınları, ISBN: 978-9944-146-29-6, Şubat, 2008, 341 sayfa., International Journal of Filologia ISSN: 2667-7318 Yıl: 4, Sayı: 6, Sayfa: 231-236

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Arş. Gör. Dr. Sudan ALTUN

Yazar Katkı Oranı Beyanı/Author Contribution Rate: Araştırmacılar çalışmaya eşit oranda katkı yapmışlardır.

Çatışma Beyanı/Conflict Statement: Makalenin yazar/yazarları bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder/ederler.

Öncelikle akademik bir kitap incelemesi olarak ele aldığımız “*Paul Eluard Ve Nazım Hikmet'te Renklerin Dili Şiirde Renkler Açısından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*” isimli kitabın kaynağı ve künyesi hakkında kısa bilgilendirme yapılacaktır.

Birinci baskısı Kanguru Yayınları tarafından, Şubat 2008 tarihinde, Genel Yayın Yönetmeni Aydın Şimşek aracılığıyla 978-9944-146-29-6 ISBN Numarasıyla Araştırma/İnceleme türünde 341 sayfa olarak yayınlamıştır.

Kitap; Önsöz ve Giriş kısmından sonra genel olarak üç ana bölüme ve her ana bölüm de önce üç alt bölüme devamında ise birbirinden bağımsız yine üçer alt bölümden oluşmaktadır. Kitap, Sonuç, Ekler ve Kaynakça bölümleri ile sonlandırılmıştır.

Bu inceleme ile aşağıdaki sorulara yanıt bulmaya çalışılacaktır:

- Yazarın doldurmaya çalıştığı boşluk nedir?
- Yazar boşluğu nasıl doldurmuştur?
- Yazar bu boşluğu doldurmada başarılı mıdır?
- Kitap muhatapların ihtiyacını karşılamış mıdır?

Duygu, düşünce ve hayalleri sözlü veya yazılı olarak etkili bir dille anlatma sanatına *Edebiyat* denir. Bir anlatımın edebi olabilmesi için insanda estetik zevkler uyandırması gerekir. Bunun için her söylenen söz, her yazılan yazı Edebiyat değildir. Edebiyat sözcüğü Arapça *edeb* kökünden türetilmiştir. *Edeb* sözünün terbiye, güzel ahlâk, incelik, kibarlık, utanma gibi anlamları vardır. Edebiyatımızda bu sözcüğü ilk kez, bir sanat türünün adı olarak Şinasi kullanmıştır. Şinasi, “*Edebiyat insana güzel ahlâkı öğreteceği için edeb adını almıştır*” der. Yine o, Edebiyatla uğraşanlara *edip* denmesini aynı sebebe bağlar. Edebiyat; genel olarak, toplumsal gelişmeleri hazırlayan dinamik koşullar arasındaki yerini almak zorundadır. Bilimsel yönden Edebiyat incelenirken, yapıtların toplumsal değişme ve gelişmelerin temelleri üzerine oturduğu görülür. Bu bakımdan Edebiyat tarihinin özünde, toplumsal savaşların dinamizmi vardır.

Son yıllarda Edebiyat, sanat ve kültürün alanı incelenmelerinin hızlandığı süreçte, özellikle Edebiyat ve kültürlerin karşılıklı mukayeselerine verilen önemin yeri daha bir anlaşılır konuma gelmiştir. Karşılaştırmalı Edebiyat bize ne fayda sağlar? Niye mi karşılaştırmalı Edebiyat? Özellikle internet ve kitle iletişim araçlarının alabildiğine yayıldığı günümüzde yoğun bir kültür bombardımanı altındayız. Bu hızlı kültürel etkileşimler; “Biz kimiz? Bu evrendeki yerimiz ne? Biz ne kadar biziz? Kendimiz miyiz öteki mi?” gibi soruları gündeme

getirmektedir ki -bu da, Karşılaştırmalı Edebiyat sayesinde- kendimizi öğrenip, keşfetmemize, kendimizi bulmamıza yardımcı olmaktadır. Öyle ki; bir yabancı metni okuyup incelediğimizde kendi Edebiyatımızı ve kendi kültürümüzü çok daha yakından öğrenme ve eksiklerimizi giderme ihtiyacını hissederiz. Ötekinin sayesinde eserlerimize daha başka bir gözle, daha farklı bir bakış açısıyla bakmayı; hem kendimizi hem de ötekileri metin yoluyla keşfetmeyi öğreniriz. Emel Kefeli'ye göre Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi; *Karşılaştırmalı Edebiyat kültürlerarası etkileşimin edebi eserlere yansıyan yönlerini araştırarak Edebiyat tarihi, sosyal tarih ve kültürel değişim tarihine ışık tutmayı hedefleyen bir alandır.*

Çalışma; Karşılaştırmalı Edebiyat, şiir, renk, Paul Eluard ve Nazım Hikmet gibi anahtar sözcükleri içermektedir. Türk ve Fransız Edebiyatlarının önemli iki şairin tüm şiirlerinde, erek metinlerden hareketle renklerin dili, bilinçli ya da bilinçsiz olarak kullandıkları renklere varlık bilimsel ve felsefi açıdan yükledikleri anlamlara; bunun şiirlerine biçim ve içerik açısından kazandırdıklarına karşılaştırmalı bir yöntemle yaklaşmıştır. Karşılaştırmalı Edebiyat bilimi verileri çerçevesince renk odaklı karşılaştırmalı metin çözümlemesi yapılmıştır. Metinlerin renk odaklı okunabileceğinin ilk kez bu eserle ortaya konduğu vurgusu yapılmıştır. Daha önceleri bu tür incelemelerin olmadığına ve yeni bir metin okuma yöntemine işaret edilmiştir.

Aile ve çalışma arkadaşlarına teşekkürle başlayan kitap giriş bölümü hariç üç bölümden oluşmaktadır. Yazar ayrıca kitabın sonuna doğru "Ekler" bölümünde Paul Eluard ve Nâzım Hikmet RAN hakkında okuyuculara oldukça önemli ve faydalı bir zamandizini eklemiştir. Kitabın önsöz bölümünde Fransız yazar Paul Eluard ile Türk yazar Nâzım Hikmet'in iki devrimci şair olarak ne denli önemli edebi şahsiyetler oldukları ifade edilmiştir. Şairler için şahdamarı nitelendirmesine gitmiştir. Modern Türk şiirinin öncü ve kurucularından biri olan toplumcu gerçekçi şair Nazım Hikmet ve çağdaş Fransız şiirinin en önemli şairlerinden biri olan gerçeküstücü Paul Eluard'ı çalışma konusu olarak almasının temel nedenini, farklı coğrafyalarda ve farklı kültürlerde yaşamalarına rağmen, eserlerinin yapı ve içerik açısından birbirlerine çok benzemeleri; aynı felsefi düşünceden beslenmeleri ve aynı dönemlerde benzer konulara ortak duyarlılıkla yaklaşmaları olarak belirtmiştir.

Yazar ayrıca bu tür Karşılaştırmalı Edebiyat çalışmalarının ülkemiz Edebiyatına sunacağı katkının önemine dikkat çekerek Edebiyatımızın zenginliğini tüm dünyaya duyurmanın yolunun bu tür çalışmalardan geçtiğinin altını çizmiştir. Kitabın giriş bölümünde çalışma konusunu belirleme amacını ve çalışmanın amacını dile getirerek Karşılaştırmalı Edebiyat biliminin verileri ışığında kullanacağı yöntem ve metotlara değinmiştir.

Bu çalışmanın asıl amacını, Paul Eluard ve Nazım Hikmet'in şiirlerinde, evrenin, doğanın, yaşamın, insanın ve dilin vazgeçilmez bir parçası olan, onları özellikli kılan renklerin kullanımının çeşitli açılardan karşılaştırmasını yaparak; yükledikleri anlamları irdelemek; varlık bilimsel olarak hangi özden beslendiklerini keşfetmek; onları özgün kılan yanlara dikkat çekmek; renkler aracılığıyla şiirlerinin derinliğine inmek ve arka planda yatanı ortaya çıkarmak şeklinde dile getirmiştir. Renkler, varlıklarıyla Recaizâde Mahmut Ekrem'e göre *Edebiyatın gayesi duygu, düşünce ve hayal bakımından zengin olan güzel eserler ortaya çıkarmaktır.* Bunlardan da anlaşılıyor ki Edebiyat güzel anlatımdır; güzel ahlâkı öğretir, bir milletin dili ve anlatım gücüdür. Ulusları var eden değer olguları, kullandıkları kelimelerin gücüyle kendini ifade etmektedir. Dilin zenginliği, ülke içerisinde yaşayan toplulukların çeşitliliğiyle anlam kazanır. "Dil, kimliktir." Öz gelenek göreneklerine bağlı uluslar diliyle gücüne güç katarak geleceğe emin adımlarla ilerleyecektir.

André Gide'in: "Sanat, hayatın olmadığı yerde başlar." epigrafiyle başlayan ve üç ana bölümden oluşan bu çalışma, kitabın adı ve diğer başlıklarıyla uygun içeriğe sahiptir. Birinci bölümde: genel bir çerçevede "Renk Sembolizmi ve Sanat/Edebiyat İlişkisi"nden söz

edilmiş ve bölüm üç alt başlıktan oluşturulmuştur. Birinci bölümün birinci alt başlığında; “Bir Kültür Ögesi olarak Sembolden Psikolojiye Renkler” konusuna yer verilmiştir. Ele aldığı renkler konusuna, tüm kültürlerde renklere yüklenen sembolik değerler ve bunun içerisinde renk-değer/anlam, renk-yaşam, renk-inanç/ritüel, renk-toplumsal statü vb. ilişkisi üzerinde durularak kültürel ve toplum bilimsel, insan bilimsel, budun bilimsel, ruhbilimsel ve dinsel açılardan renklerin anlamlarına ve anlamlanmasına genel hatlarıyla değinilmiştir. Hatta renk bazında unutulmuş olan bazı değerlerimizi bu vesileyle hatırlatmıştır. Birinci bölümün ikinci alt başlığı “Sanatta/Edebiyatta Renk Estetiği ya da Renklerin Konvansiyonel Dili” başlıklı kısmında sanatta ve özel olarak Edebiyatta renklerin “estetik bir öge” olarak kullanımı ele alınarak renklerin içerdikleri evrensel sembolik değerlere uygunluğu göz önüne serilmeye çalışılmıştır. Bölümün son yani üçüncü alt başlığında “Dönüştürücü Bir Öge Olarak Sanatta/Edebiyatta Renkler”in işlevleri üzerinde durulmuş, özellikle gerçeküstücü sana/resim/edebiyat/şiirin renkleri nasıl alışılmışın dışında kullanarak, betimlenen nesneyi, olguyu, durumu, duyguyu yepyeni, alışılmamış, çarpıcı, dönüştürücü bir biçimde kullanmakta olduğuna dikkat çekilmiştir.

“Paul Eluard ve Nazım Hikmet’in Şiirlerinde Görsellik-Resimsellik-Renk İlişkisi” başlıklı ikinci bölümünde karşılaştırmaya geçerken görsellik-resimsellik- renk olgusunu iki şairin bakış açısıyla “düşlem-düş gücü” ve “renkler” arasındaki ilişki açıklanmıştır. Bu bölümde de üç alt başlığa yer vermiştir yazar. Karşılaştırma açısından büyük derece ehemmiyet arz eden bu örneklemeler karşılaştırmalı çalışmaların nasıl yapılacağı konusunda geniş bilgi sunmuştur. “Görsellikten Resimselliğe Şiirsel Kurgu” ilk alt başlığıyla yazar, Paul Eluard ve Nazım Hikmet’in şiirlerinde çeşitli örneklerle görme, görsellik, bakış olgularının bir anlamda “kurucu öge” olduğundan; şiirlerinin görsel bir estetik dolayısıyla da güçlü bir resimsel niteliğe dayalı olduğundan söz etmiştir. “Düşlem ve Renklerin Doğuşu” ikinci alt başlığıyla düşlemin düş gücünün doğası, niteliği, özellikleri, çalışma biçimi, şiir dilindeki yeri, işlevi üzerinde durulmuştur. Bu anlamda, bu şiirlerde renklerin nasıl doğduğunu, onların nasıl bir düşsel derinlikten ve nasıl bir ruh halinden hareketle bilince taşındıklarını göstererek, onların şiir evreninin özünde yatanı ortaya çıkarmaya ve art anlamlarını çözmeye de katkı sunacağı belirtilmiştir. Son alt başlık olan “Plastik Değerden Sembolik Düşünceye Renklerin İşlevi”nde, her iki şairde, renklerin bir betimleme aracı olarak plastik yani resimsel bir değer olmanın ötesinde, düşüncelerine nasıl bir sembolik anlam, boyut ve derinlik kattığı hususuna değinilmiştir. Başka bir deyişle, burada sadece her iki şairin şiir anlayışlarındaki sembolik düşünce, sembolik boyut ve sembolik olanın payı gösterilmek istenmiştir.

Kitabın üçüncü yani son bölümünde “Paul Eluard ve Nazım Hikmet’in Şiirlerinde Yaşam, Doğa, Toplum ve Renklerin Dili” başlığıyla özel yaşam, doğa olguları ve tarih/toplum/siyaset bağlamında renklerin kullanımı ve bunların çözümlenmesi başarılı bir şekilde yapılmıştır. “Özel Yaşamın Renkleri” adlı alt başlıkta her iki şairin özel yaşamlarına, erkek-kadın ve aşk ilişkilerinde yaşadıkları mutluluk, mutsuzluk, krizler vb. olay ve olguları betimlerken kullandıkları renkler üzerinde durulmuştur. Her iki şairde genel olarak doğa ya da özel olarak doğayı oluşturan temel öğeler ateş, hava, su, toprak ile ilgili olarak kullanılan renklerin çözümlenmesi “Doğanın İçselleştirilmesi ve Renkler” ikinci kısmında yapılmıştır. Yine “Tarih-Toplum-Siyaset Bağlamında Renkler” son alt başlığıyla her iki şairin özellikle tarihsel, toplumsal ve siyasal olayları ifade etmek için kullandıkları renklerin karşılaştırması önemli konumdadır.

İncelemeye alınan kitabımızda elde edilen verilerle bir bireşime ulaşılmaya, hangi renklerin ne oranda ve ne yoğunlukta kullanıldığına, onlara yüklenen derin anlamlara uygun olarak özgün bir çalışma şeklinde hazırlanmıştır. Kitabın başından sona kadar yaptığı açıklamalar, örneklendirmeler, tartışmalar ve belirtmeye çalıştığı öğeler farklı kaynaklarla beslenmiş ve kitabın içeriğinin zenginliğini göstermiştir. Sonuç bölümünde yazar, elde etmiş olduğu tüm

bulgular çerçevesince hangi renklerin ne oranda ve ne yoğunlukta kullanıldığı, renklere yüklenen derin anlamlara özgün bir açıklama sunmuştur.

İncelenen bu kitap doçentlik tezi niteliğinde Karşılaştırmalı Edebiyat çalışmalarına ışık tutan özgün bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada elde edilen sonuç ve bulguların çizelge ve grafiklerle sunulması çalışmanın bulgularını daha somut hale getirmiş ve biçimsel açıdan kitabı tamamlamıştır. Kitapta her bölümün kapsamı, içeriği ve ağırlığı çalışmanın amacına göre dikkatli bir şekilde yapılmıştır. Yazar, eserinde bunu eklektik-çoğulcu yöntem kullanarak hayata geçirmiştir. Yazar, bu çalışmayı kaleme alırken ruhbilimsel, toplum bilimsel, tarihsel ve izleksel bir eleştiri süzgecinden geçirerek ve genel anlamda kabul gören tüm eleştiri yöntemlerini içinde barındıran çalışma yönteminden yararlanmayı ön planda tutmuştur. Bu uygulama ile aynı alandaki benzer çalışmalardan ayıran bir özellik olmuştur. Çalışmanın bu kapsayıcı ve özelliği ile Karşılaştırmalı Edebiyat bilimi alandaki oldukça önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Eserin bu hususiyeti ile çalışma alanına önemli bir katkıda bulunduğunu söylemek abartılı olmayacaktır.

Sonuç itibarıyla çalışma alanını her iki usta şairin şiirlerine sadece renkler açısından yaklaşarak, geniş bir eleştirel bakış açısı süzgecinden geçirerek şiire değerlendirmesi bu çalışmanın şiir ve renk ilişkisi açısından önemli bir kaynak hüviyeti kazandığını söyleyebiliriz. Bu özelliğiyle ülkemizde giderek ilgi ve önemin arttığı Karşılaştırmalı Edebiyat bilimi akademisyen ve öğrencilerin kaynak kitap olarak başvurup yararlanabileceği bir kaynaktır. Kitabın Fransızca veya İngilizce dilinde yayınlanması halinde alan çalışmaları hususunda ayrı bir katkı sunacağı düşüncesini dile getirmemek mümkün değil. İnterdisipliner çalışma konusunun alanının sadece Edebiyata dönük olmaması, resim-sanat-psikoloji vb. alanlara ile ilintili olması sadece Edebiyatçıların, filologların değil geniş bir kitlenin ilgisini çekeceği aşikârdır.

Yazarın kullandığı dil, akademik açıdan çok uygundur. Dilbilimsel açıdan herhangi bir yanlışa veya hataya rastlanmamıştır. Her ana başlık ve alt başlıklarla konuyu kavramsal olarak açıklayabilmiştir. Yazarın kitapta vermiş olduğu bilgiler açık, net ve doyurucudur. Kullandığı örneklendirmeler konunun kavramsal ve bütüncül açıdan anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Nitekim çizelge şeklinde verilmiş grafiklerin renklendirilmesi ve biraz daha büyütülmesi kitaba, renkleri ifade etmesi hususunda ayrı bir değer katacaktır.

Mizanpaj ve kapak düzenlemesi de gerektiren kitabımızın değeri ilk sayısının sadeliğiyle gölgede kalmaktadır. Şairlerin görselleri olan kapak resimleri çok küçük ve şairlerin yaş sıralamalarına göre mi verildiği tam olarak anlaşılmamaktadır. Hatta hem ön yüz hem de arka yüzde birlikte aynı resimler kullanılmasa daha çarpıcı olabilirdi. Yeni kapak hazırlanırken bir yüzünde bir şair, diğer yüzünde ise öteki şair şeklinde de verilebilir veya verilen her iki şairin görselleri sade tek yüzde kullanılabilirdi. Kitaplara ayraç şeklinde ayrılan yan kısım olarak belirtilen yerlere her iki şaire özgü kendi anadillerinde kısa şiir dörtlükleri de eklenebilirdi.

Ekler bölümünde şairlere ait verilmiş biyografik bilgilerin kronolojik olarak verilmesi ayrıca dikkat çekicidir. Önemli bilgileri barındıran bu bölümde Nazım Hikmet için ayrılan yerde ilgili şairin de eserler listesi eklenmesi okuyucuya ilave bilgi sağlayabilirdi. Yazarımızın özgeçmiş kitabın basıldığı 2008 yılına ait olduğu için güncel bilgilerin eklenmesi gerekirdi. Nitekim yazar, o yıldan sonra çok sayıda akademik çalışmaya imza atmıştır.

Emsalleri ile karşılaştırıldığında kitabımızın değeri ve alana katkısı daha bir anlaşılır olacaktır. Kitap, Komparatistik olarak adlandırılan Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi için hayli önemli bir yere sahiptir. Özellikle değerli hocamızın Türkiye'deki bir devlet üniversitesinde bu bölümü açan kuruculardan olduğu düşünüldüğünde çalışmanın önemi daha iyi anlaşılacaktır. Neden mi Karşılaştırmalı Edebiyat? Belki de bu soruya en güzel cevap Atsız'ın

1940 yılında yazdığı *Davetiye* şiiridir. Karşılaştırmacıların yıllardır uğraştıkları ve gerek kuramsal gerekse metotsal açıdan içinden çıkamadıkları karşılaştırmalı Edebiyatı Atsız, bu şiirinde kısa ve öz olarak şu iki mısra ile özetler:

“Bizim yanık Füzûli'miz engin bir deniz!

Karşısında bir göl kalır sizin Dante'niz!”

Kullanılan kaynaklar güncel ve güvenilirdir. Amacına uygun olarak hazırlanmış kitabımız, okuyuculara ve alan üzerine çalışan bilim insanlarına ışık tutacak konumdadır. Etkileyici anlatımların ve örneklendirmelerin bulunduğu kitaba geniş çerçevede baktığımızda son söz olarak başka bir alıntıyla bitirebiliriz: *“Kimilerimiz tarihin geçmişte ya da şu anda ne olduğunu tartışaduralım, bazıları tarihi değiştirmeye soyunmuştur çoktan”*.

Kaynakça

Sivri, Medine. (2008). *Paul Eluard ve Nazım Hikmet'te Renklerin Dili Şiirde Renkler Açısından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım.*, Kanguru Yayınları, Ankara.